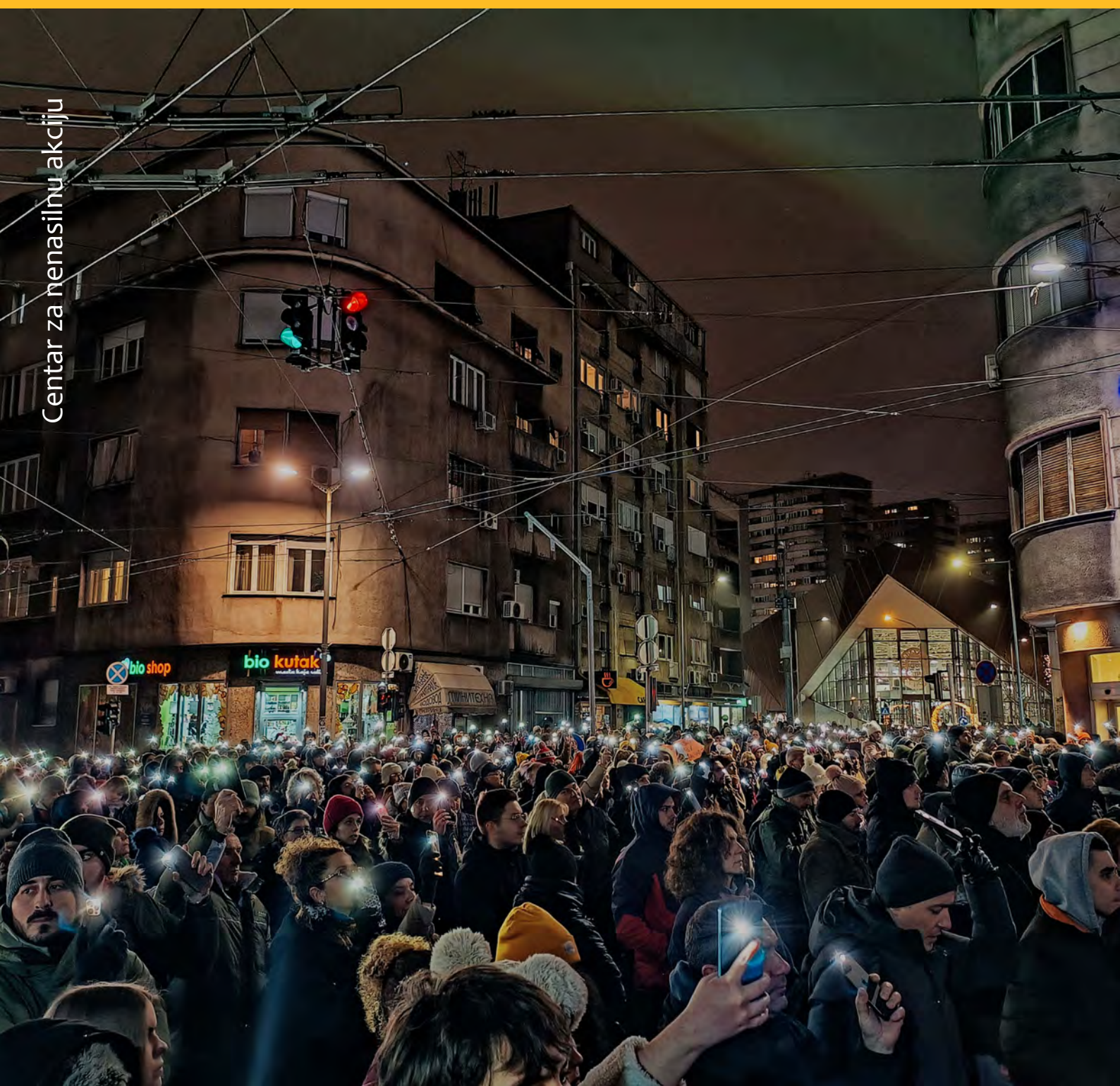

Studentski ustanak u Srbiji: Moć nenasilja

Centar za nenasilnu akciju

Centar za nenasilnu akciju

nenasilje.org

Septembar 2025.

Tekst:

Ivana Franović

Fotografije:

Nenad Vukosavljević

Ivana Franović

Ova priča počinje pogibijom ljudi na železničkoj stanici u Novom Sadu kada se na njih srušila betonska nadstrešnica u petak, 1. novembra 2024. godine. Četrnaestoro ljudi, među kojima je i četvoro maloletne dece, stradalo je na mestu. Najmlađa žrtva imala je šest godina. Još dvoje je naknadno preminulo, a jedna žena je teško povređena uz doživotne posledice. Stanična zgrada je u julu te godine svečano otvorena nakon rekonstrukcije. Predsednik države je nakon tragedije u jednom od svojih uobičajenih i čestih televizijskih obraćanja izjavio da prilikom rekonstrukcije jedino nadstrešnica nije bila obnovljena. Vrlo brzo smo saznali da to nije istina kao, uostalom, i skoro sve drugo što izgovori.

Verovatno bi ispravnije bilo reći da je pad nadstrešnice kap koja je prelila čašu, a da ova priča počinje dolaskom Srpske napredne stranke na vlast još davne 2012. godine.

Podizanje temperature, hronologija događaja

Dan nakon tragedije Novosađani su počeli spontano da se okupljaju na Trgu Slobode i kod Železničke stanice, donoseći cveće, paleći sveće i tražeći ostavke nadležnih i procesuiranje odgovornih. I u Beogradu je održan manji skup (oko 1.500 ljudi) sa istim zahtevima, organizovala ga je aktivističke grupa Sviće. Tadašnjem ministru građevinarstva i infrastrukture Goranu Vesiću trebalo je više od tri dana da podnese ostavku. Tom prilikom je naglasio da ni on ni njegov tim nisu odgovorni za tragediju. Prvih dana po medijima sa nacionalnom frekvencijom slušali smo objašnjenja kako se radi o nesreći, višoj sili i staroj nadstrešnici koja je dotrajala. Danas na tim istim medijima objašnjavaju nam da se radi o terorističkom napadu, s kojim se ovako ili onako povezuje opozicija ili studenti željni vlasti. Građani Novog Sada su od početka zauzeli stav da se radi o korupciji i zločinu i zahtevali su hapšenje i suđenje svim odgovornima.

Četiri dana nakon tragedije, 5. novembra, na protestnom skupu u Novom Sadu okupilo se preko 20.000 ljudi, što je jako veliki broj za novosadske prilike, do tada neviđen. Organizatori, aktivističke grupe i opozicija, pozvali su na nenasilan skup, što je on pretežno i bio, osim što su „ubačeni elementi“ sa kapuljačama koordinisano krenuli da vandalizuju Gradsku kuću. Ova praksa nam je jako dobro poznata. Ubačeni elementi su efikasno sredstvo protiv mirnih protesta: ljudi koji su došli na miran skup se povuku, računa se na to da sledeći put verovatno neće ni doći, vlasti koriste priliku da prikažu demonstrante kao huligane i nasilnike, „neprijatelje države“, o tome danima bruji propogandna mašinerija sa svih medija sa nacionalnom frekvencijom. Dodatno, policija pohapsi jedan broj demonstranata, po mogućstvu neke najnevinije koji možda nisu ni učestvovali na protestu, a za primer drugima, da ne razmišljaju da na ovakve skupove dolaze, onda ih razvlače i targetiraju po medijima kao nasilnike, opet za primer. To smo videli i ovaj put. Ne znam da li je potrebno naglasiti da niko od vandala nije uhapšen, samo fin svet, među kojima je bilo i studenata. Hapsili

Žrtve pada nadstrešnice u Novom Sadu:

Sara Firić (2018) iz Kovilja

Valentina Firić (2014) iz Kovilja

Đorđe Firić (1971) iz Kovilja

Milica Adamović (2008) iz Kaća

Nemanja Komar (2007) iz Stepanovićeve

Anđela Ruman (2004) iz Stare Pazove

Miloš Milosavljević (2003) iz Knićanina

Stefan Hrka (1997) iz Beograda

Sanja Ćirić Arbutina (1989) iz Kaća

Goranka Raca (1966) iz Novog Sada

Vukašin Raković (1955) iz Bukovca

Mileva Karanović (1948) iz Kaća

Đuro Švonja (1947) iz Stepanovićeve

Vasko Sazdovski (1979), državljanin Republike Severne Makedonije, iz mesta Sveti Nikola

Anja Radonjić (2000) iz Paraćina

Vukašin Crnčević (2006) iz Zmajeva koji je išao u školu u Novom Sadu

su ih ljudi u civilu koji se ne bi udostojili da pokažu policijsku legitimaciju. Uprkos zakonu, ova pojava se polako ukorenila.

U danima koji su usledili, u Novom Sadu su se dešavali manji protesti za oslobađanje uhapšenih i za hapšenje i procesuiranje odgovornih za pad nadstrešnice i pogibiju ljudi. Beograd se polako budio. Na poziv parlamentarne opozicije 11. novembra se okupilo oko 10.000 ljudi ispred zgrade Vlade na protestu pod sloganom „Korupcija ubija”.

Dve nedelje nakon tragedije, 15. novembra, u Novom Sadu je organizovana akcija „Zastani, Novi Sade”. Aktivističke grupe su pozvale sugrađane da 14 dana od tragedije zastanu na 14 minuta za 14 poginulih. Ideja je bila da građani, gde god se našli u 11:52, što je vreme pada nadstrešnice, zastanu i održe 14 minuta ćutnje. Građani koji su se okupili kod Železničke stanice razvili su crno platno. Minuti tišine bili su dostojanstveni i pretužni, ljudi su plakali. U Beogradu, aktivisti su prethodnih dana pozivali na akcije solidarnosti sa Novim Sadom, pa su se na više tačaka u gradu građani okupili ili su samostalno održali 14 minuta ćutnje na ulici. Studenti i profesori Filozofskog fakulteta su izašli sa predavanja i održali pomen ispred zgrade. Ove akcije nisu bile masovne, ali su održane na više lokacija u oba grada. Posebno dirljivo bilo je to što su se slučajni prolaznici pridruživali, pa bi po negde akcija od troje ljudi narasla na desetoro ili više. Bilo je ljudi koji su sasvim sami stajali tamo gde su se zatekli. Poruka je bila: sprovedite istragu, uhapsite odgovorne, oslobodite pohapšene demonstrante.

Tih dana, opozicioni poslanici i odbornici su blokirali zgradu Suda u Novom Sadu sa istim zahtevima: oslobađanje pohapšenih aktivista i procesuiranje odgovornih za pad nadstrešnice. Blokadi su se pridružili i građani, a trajala je nekoliko dana po više sati. Tom prilikom je jedan od poslanika na tabli suda iscrtao crvenim sprejem šaku, što je simbolizovalo poruku „ruke su vam krvave”. Postavljen je policijski kordon, pa je došlo do guranja, vike, udaraca štitovima, nekoliko ljudi je bilo srušeno. Pripadnici opozicije su optužili policiju za prekomernu upotrebu sile.¹ Nevladine organizacije su počele da ukazuju i reaguju na porast represije u vidu neosnovanog pritvaranja građana, zastrašivanja aktivista, otmice mladih aktivistkinja od strane BIA, policijskog nasilja nad poslanicima, odbornicima i građanima.

Tri nedelje nakon tragedije, 22. novembra, grupa ProGlas i opozicione stranke organizovale su protestne skupove u skoro 60 gradova u Srbiji² pod sloganom „Zastani Srbijo”. Građani su se na dogovorenim mestima okupili i održali 15 minuta tišine. Beograđani su se okupili na više lokacija u gradu. Okupljene ispred Radio Televizije Srbije napala je grupa huligana (momci sa kapuljačama, bandanama, maskama i kačketima) psujući i gurajući ljude koji su stajali u tišini.

Kardinalna greška

Istog dana, 22. novembra, studenti i zaposleni na Fakultetu dramskih umetnosti (FDU) izašli su na bulevar ispred fakulteta da odaju počast žrtvama pada nadstrešnice i da podrže kolegu studenta Relju iz Novog Sada koji je nepravедno u pritvoru od 5. novembra. Pridružili su im se i građani. Dok su okupljeni ljudi stajali na kiši u tišini, napalo ih je nekoliko lica, vređali su, vikali, a onda počeli i da udaraju okupljene. Na početku je izgledalo kao da se radi o ljutim vozačima zaustavljenim usled blokade bulevara. Međutim, pošto su napravljeni brojni snimci tog napada, studenti su uz pomoć građana i medija uspeali da identifikuju većinu napadača za 24 časa i shvate da se radi o organizovanoj grupi.³ Ljude koji blisko prate društveno-politička dešavanja u Srbiji nije iznenadilo to što se ispostavilo da su među napadačima funkcioneri SNS-a. Kako smo ranije svedočili, batinaši bi bili angažovani da započnu nered ili da zastraše. Ovde smo počeli da shvatamo da su batinaši postali funkcioneri, ili su funkcioneri postali batinaši, dvosmerno, no veza između vlasti i kriminala više ne može da se poretne.

¹ Nekoliko meseci kasnije novosadsko tužilaštvo je pokrenulo postupak protiv tri poslanice zbog „napada na službeno lice”. One su tokom blokade suda pokušale da skinu vizir policajcu kako bi mu videle lice.

² Akcija je najavljena u sledećim gradovima: Aleksandrovac, Apatin, Arandelovac, Arilje, Bač, Bačka Palanka, Bački Petrovac, Bečej, Beograd, Bogatić, Boljevac, Bor, Čačak, Dimitrovgrad, Đurđevo, Gornji Milanovac, Ivanjica, Jagodina, Kikinda, Kisač, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Kučevo, Kula, Lazarevac, Leskovac, Loznica, Lučani, Majdanpek, Mali Zvornik, Mladenovac, Niš, Novi Sad, Osečina, Pančevo, Požarevac, Požega, Priboj, Prokuplje, Raška, Ruma, Šabac, Smederevo, Sombor, Srbobran, Sremska Mitrovica, Sremski Karlovci, Stara Pazova, Subotica, Trstenik, Užice, Valjevo, Velika Plana, Vladimirci, Vranje, Vrbas, Vršac, Zaječar.

³ Studenti FDU su napravili dvadesetominutni dokumentarni film „22. novembar” o tom danu i o tome kako je proticalo kasnije suđenje.

Nakon napada, studenti FDU ulaze u blokadu fakulteta 25. novembra i objavljuju tri zahteva: 1) da policija podnese krivične prijave protiv napadača na studente (imenom i prezimenom: Aleksandar Jokić, Milija Koldžić, Dušan Kostić, Milena Aleksić, Ivan Stanišić); 2) da se identifikuju svi članovi organizovane grupe koja je napala studente, a oni koji su na javnim funkcijama da budu razrešeni i 3) da se razreši Milija Koldžić, jedan od napadača, sa mesta člana veća gradske opštine Novi Beograd.

Neverovatno je da uzurpatori vlasti kojima je prvi prioritet opstanak na istoj nisu shvatili da su dirnuli u grupu koja ima veliki potencijal da pridobije simpatije, pre svega svojih kolega studenata, kojih u Srbiji ima oko 200.000, a onda i njihovih porodica, prijatelja, suseda, sugrađana. Lavina je krenula: studenti blokiraju Rektorat Univerziteta u Beogradu, Filozofski i Filološki fakultet. Blokadamama se pridružuju i drugi fakulteti univerziteta u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu, pa i Novom Pazaru. Na većini fakulteta studenti dobijaju podršku svojih profesora.

Neočekivana sila

Do sredine decembra blokirani su svi fakulteti državnih univerziteta u Beogradu, Nišu i Novom Sadu. Solidarišući se sa studentima, maturanti brojnih gimnazija i srednjih škola širom Srbije stupaju u blokadu, a već u januaru blokadamama se pridružuju i učenici mlađih razreda, dok nastavnici osnovnih i srednjih škola masovno stupaju u obustavu nastave.

Studenti se na fakultetima i visokim školama organizuju u plenuma i mega plenuma, stremeći principima direktne demokratije, povezuju se sa drugim plenumima i uspostavljaju kanale komunikacije. Objavljuju zajedničke, vrlo konkretne zahteve, uz detaljna pojašnjenja:

1. Objava celokupne dokumentacije koja se tiče rekonstruisanja železničke stanice u Novom Sadu koja je trenutno nedostupna javnosti (nedostaju ugovori koji pokazuju ko je šta radio na Železničkoj stanici i koliko je to koštalo, zašto je cena rekonstrukcije skočila pet puta, kao i ko je odgovoran što je Železnička stanica dva puta svečano otvarana bez upotrebne dozvole).
2. Zahtevaju potvrdu nadležnih organa o identitetu svih lica za koja postoji osnovana sumnja da su fizički napala studente i profesore, kao i pokretanje krivičnih postupaka protiv njih. Takođe zahtevaju razrešenje pomenutih lica ukoliko se pokaže da su ista javni funkcioneri.
3. Odbacivanje krivičnih prijavi protiv uhapšenih i privedenih studenata na protestima, kao i obustavu već pokrenutih krivičnih postupaka.
4. Povećanje izdvojenih sredstava za državne fakultete u iznosu od 20%.

Simbol protesta postaje **otvorena krvavo crvena šaka**, sa porukom „Ruke su vam krvave“. Fakulteti širom zemlje obeleženi su platnom na kom je iscrtana ova šaka, pojavljuje se i na transparentima, grafitima, bedževima, pojedinci na protestima uzdižu šake s crvenim rukavicama. Nešto kasnije, ustaljuje se i povik „Pumpaj!“ koji ima značenje: podiži pritisak, ne spuštaj tenzije.

Akcija održavanja pomena blokadom raskrsnica se ustaljuje u svim većim gradovima. U početku su jednom nedeljno ljudi na 14 minuta za 14 poginulih blokirali određene raskrsnice u gradovima od 11:52 što je vreme pada nadstrešnice, stojeći u tišini. Kada se protest rasplamsao, akcija je postala svakodnevna i deo je skoro svakog protesta. Kada je preminula petnaesta žrtva, pomen je produžen za jedan minut. Od aprila 2025. godine, kada je preminula i šesnaesta žrtva, odavanje pošte traje 16 minuta.

Od dolaska Srpske napredne stranke na vlast skoro svaku godinu su obeležavali protesti: zbog nasilja, korupcije, nepravde, dramatične ekološke situacije i/ili pokradenih izbora. Trajali bi duže ili kraće, i tiho se završavali, pratila ih je veća ili manja represija, ali i neprestana stigmatizacija opozicije, nevladinih organizacija i nezavisnih medija, ucene i potkupljivanje, kao i promišljeno i okrutno okretanje ljudi jednih protiv drugih. Medijska mašinerija vlasti je vrlo uspešno ocrnjivala bilo koga iz ovih grupa ko bi se istakao kao mogući lider u pobuni. A najveći uspeh im je taj što su široko i duboko rasprostrli verovanje da su svi političari isti, da su lažljivi i kradu, a da je opozicija najgora. Velika većina ljudi koji ne učestvuju u društveno-političkim dešavanjima, koji ne pokušavaju bilo šta da promene i često uopšte ne izlaze na izbore, ili čak po automatizmu glasaju za vlast, za svoju nezainteresovanost imaju objašnjenje: ne može se ništa promeniti, sve je unapred dogovoreno, prava opozicija ne postoji, svi rade za režim. „Opozicija“ je počela da znači pokvarenost, neprijatelj, anti-srpski i anti-državni element, zlo i naopako. Ovo je jedan od razloga zašto studenti nisu uzeli opoziciju za saveznika. Oni sami su vrlo heterogeni i različitih pogleda na svet, a bilo im je neophodno da se okupe oko tačaka oko kojih se slažu. Zatim, trebalo je da zadobiju masovnu podršku, a očigledno povezivanje sa opozicijom samo bi im odmoglo.

Verovatno svesni društveno-političke klime i slabe političke pismenosti, studenti se nisu fokusirali na kritiku vlasti, već na zahteve da institucije rade svoj posao. Time su izbegli da budu lako diskvalifikovani rasprostranjenim spinom i uvršteni u red omražene „opozicije“. Tražili su da zakoni važe za sve. Nisu pristajali ni na kakve nagodbe i pokušaje predsednika da igra glavnu ulogu u njihovoj utakmici, jednostavno su poručili sveprisutnom koji se u sve meša: „Nisi nadležan.“

Ustanak ovih razmera niko nije očekivao, niti je bilo naznaka da su mladi voljni da pokrenu bilo šta, pa je studentski pokret nazivan čudom. Većina je mlade doživljavljavala kao nezainteresovane, apolitične, kao one koji čekaju momenat da se ise le odavde, jer im je druga opcija da sagnu glavu i učlane se u stranku kako bi opstali. Međutim, iako nevidljivo, u generaciji studenata se kuvalo nešto. Treba imati u vidu da je poslednji

veliki studentski protest u Srbiji bio 1996-1997. godine, nakon što je Milošević pokrao izbore. Srbija ima dugačku istoriju nenasilnih protesta, ti protesti su formatirali čitavu generaciju. A ovi današnji studenti su generacija dece tih studenata iz 1996-1997. godine. Naša deca. Tako da se ne radi o čudu, već o jednom tihom, a snažnom procesu.

Studenti se ozbiljno dobro organizuju.⁴ Sprovode prvi protest ispred Radio Televizije Srbije (RTS) zato što ih javni servis uporno ignoriše i ne pominje u vestima, iako je njihov pokret najveći događaj u državi. Akcije i protesti postaju svakodnevni. Na primer, sproveli su akciju „1000 pisama Zagorki Dolovac“, republičkoj javnoj tužiteljki, koja se već godinama pravi mrtva i ne pojavljuje u javnosti, štiteći bahatost i kriminal vlastodržaca.

Studenti pozivaju građane da im se pridruže na [velikom skupu u Beogradu, na Slaviji](#), koji zakazuju za 22. decembar. Taj skup je kolokvijalno nazvan najvećim roditeljskim sastankom u istoriji Srbije. Pojavilo se najmanje 100.000 ljudi iz cele Srbije. Veličanstven skup. Danima se prepričavalo kako to moćno zvuči kada sto hiljada ljudi pravi buku pištaljkama i trubama i kako je još moćnije kada ta buka odjednom zamre i sto hiljada ljudi zanemi na 15 minuta. Nebrojeno studenata-redara u žutim prslucima obezbeđivalo je skup i sve je prošlo u najboljem redu.

Postalo je jasno da su studenti uspeali da animiraju neverovatno mnogo ljudi, iako su mediji sa nacionalnom frekvencijom uporno izbegavali da izveštavaju o studentskim protestima, pominjući ih retko, na kratko i skoro isključivo u negativnom kontekstu.

Moć i snaga nenasilne akcije

Za ovih nekoliko meseci studenti u Srbiji su nam pokazali kolika je moć nenasilja, solidarnosti, zajedništva i ljubavi.

Od početka su zagovarali miran i nenasilan pristup. Za veće skupove obezbeđivali su impozantan broj redara. Po društvenim mrežama apelovali su na građane da podrže ideju mirnog protesta i definisali pravila ponašanja. Na protestima i blokadama atmosfera je bila takva da dobar deo građana dolazi sa malom decom ili psima.

U danima koji slede studenti sprovode čitav niz manjih i većih akcija. Po uzoru na studentske proteste 1996-97. godine, a smatrajući da u ovoj državi nema povoda za slavlje, za novogodišnju noć organizuju akciju „[Nema Nove, za staru ste nam još dužni](#)“ pozivajući građane da se umesto javnim novcem skupo plaćenim proslavama po gradskim trgovima pridruže njihovom protestu. Centralno mesto, u ponoć, zauzela je tišina:

⁴ Nešto kasnije počinju redovno da koriste krilaticu: „Pametniji ne popušta, pametniji se organizuje“.

petnaestominutni pomen za stradale. Potom organizuju proteste ispred Ministarstva prosvete, Ustavnog suda, **RTS-a**, na 24 sata blokaraju jednu od saobraćajnih žila Beograda, **Autokomandu**. Pozivaju na prvi generalni štrajk kome se odazvao veliki broj ljudi, ali kratkotrajno i, pokazaće se, nedovoljno.

Onda počinju sa marševima. Zakazuju veliki skup u Novom Sadu za 1. februar, sa idejom da obeleže tri meseca od pada nadstrešnice. Studenti iz Beograda i drugih gradova kreću ka Novom Sadu nekoliko dana ranije u koloni, peške, iako je januar leden i vetrovit. Ciljano idu putevima kroz varošice i sela, ne bi li prebrodili medijsku blokadu i obezbedili priliku da ih ljudi vide. Dirljive su scene prolaska kolone studenata kroz varoši. **Meštani se organizuju da ih dočekaju** najbolje što umeju, mnogi kuvaju i iznose hranu i posluženje, pevaju, grle ih, previjaju im izranavljena stopala. Puno ljudi usput plače. Pored pešaka, u Novi Sad su ljudi išli i automobilima, javnim prevozom, pa čak i biciklima. To iskustvo pešačenja studenata i susreti sa ljudima po malim mestima koji na TV kanalima ne mogu da vide šta se u zemlji dešava, toliko je odjeknulo, i toliko je bilo potresno i divno, da su marševi postali novi vid protesta.

U mesecima koji slede, marširalo se do Kragujevca, Niša, Novog Pazara, **Beograda**, Kraljeva, Loznice, ali i drugih gradova. Marševima se pridružuju ili ih sami organizuju srednjoškolci i drugi građani. Bez obzira koliko je bilo hladno, kišovito, vetrovito, a krajem proleća i vrelo, mladi ljudi su marširali danima, po najavljenom planu, spavajući po livadama, u šatorima, ili u halama koje bi im meštani organizovali, ili bi ih smestili po kućama. Skoro svuda su dočekivani kao heroji, a uporedo se razvijao mit da su ta deca došla da nas spasu. U nekim mestima nisu bili dobrodošli, meštani bi se pozatvarali po kućama i ne bi izašli da ih pozdrave, niti bi im ponudili čašu vode, zbog straha i pritiska, ili uverenja da su to „neprijatelji, ustaše“, ali takva mesta su bila ređa. Došlo je vreme oslobađanja od straha i meštani su uglavnom izlazili na ulice i pozdravljali studente. Počeli su i da se utrkuju ko će bolje da ih dočeka. Jednako su dočekivali i sve one ljude koji bi krenuli gde god bi se studenti zaputili. Ljudi su počeli da se raduju jedni drugima, da se grle, zajedno skaču i igraju po ulicama, da plaču i nezaobilazno da skandiraju „Pumpaj!“. Teško je odgovoriti na pitanje zašto smo skoro svi toliko plakali tih meseci: možda od sreće, možda od tuge, možda zbog straha da će se ogromna nada koja se pojavila izduvati kao balon, a možda zbog dugogodišnjeg poniženja i stida što smo dočekali da nas trgnu, prodrmaju i probude deca.

Iz svojih akcija i iskustava studenti su učili brzo i koristili stečeno znanje da razvijaju druge akcije. Zbog snažnog efekta koji su imali susreti sa meštanima prilikom marševa, razvili su posebnu aktivnost „Student u svakom selu“, gde su ciljano išli od sela do sela i bili na raspolaganju meštanima za sva moguća pitanja i razgovor, trudeći se da i na ovaj način razgrađuju strah i nepoverenje i prevaziđu medijsku blokadu i manipulaciju.

Pored prethodno pomenutog skupa na Slaviji, organizovali su nekoliko mega-protesta. Među njima je blokada novosadskih mostova 1. i 2. februara gde je učestvovalo nekoliko desetina hiljada ljudi. Simbolično, 15. februara na Sretenje, Dan državnosti Srbije ustanovljenom u spomen na dan Prvog srpskog ustanka (protiv dahija, tj. otomanske vlasti), u **Kragujevcu** se okupilo više desetina hiljada ljudi. U pozivu, studenti su napisali: „Sretenje je dan kad se sreću zima i leto, ropstvo i sloboda, bezakonje i ustav. Sretenje je dan za dizanje glave i glasa, za verovanje i preduzimanje, za razgovor i okupljanje“. Povodom četiri meseca od pada nadstrešnice i nepreduzimanja ni jednog koraka ka ispunjenju studentskih zahteva, organizovan je veliki skup u **Nišu** gde su studenti predstavili „Studentki edikt“ u kom su pobrojali i pojasnili vrednosti za koje se bore.⁵ Takođe, pozvali su građane da se organizuju u zborove⁶. Na svakom većem protestu po pravilu je nastupao neki **blokadni hor**.

Za svaki veliki skup u Beogradu postoji očekivanje da je to to, poslednji skup, poslednji korak nakon koga će doći do promene, nakon kog će institucije početi da funkcionišu, nakon kog ćemo se osloboditi bahatog i nasilnog režima. Tako je bilo i 15. marta kada se u Beogradu okupilo nekoliko stotina hiljada ljudi, mirno i dostojanstveno. Skup nije doveo do promene, ali je doveo do reakcije režima koji nije mogao da izdrži da na tolikoj masi ne isproba posebno oružje, „zvučni top“, a pride zabranio nam je da ga pominjemo.

Studenti su od početka iskazivali empatiju i solidarnost. Nebrojeno puta su izjavili ili napisali da je napad na jednog od njih napad na sve. Organizovali su i učestvovali u velikom broju humanitarnih akcija.

⁵ Celokupan tekst Studentskog edikta: <https://www.masina.rs/studentski-edikt-o-slobodi-drzavi-i-pravdi>.

⁶ Zbor građana je oblik neposrednog učešća građana u ostvarivanju lokalne samouprave, predviđen zakonom. Saziva se za naseljeno mesto, deo naselja, područje mesne zajednice ili ulicu.

Među podvizima koje su napravili, moraju se pomenuti i studentska biciklistička tura do Strazbura, kao i štafetni maraton do Brisela, u nadi da animiraju evropske institucije i pokušaju da informišu evropsku javnost o dešavanjima u Srbiji.

Nebrojeno mnogo protesta su organizovali ili potakli. Najčešći protesti su bili ispred institucija, zgrada sudova, tužilaštva, ali i policije. Pozivali su ih na odgovornost i podsećali ih šta im je posao, ali i zahtevali oslobađanje pohapšenih studenata i građana koji su nepravедno pritvarani i po kojima se nezakonito postupalo. RTS je tradicionalno bio česta meta protesta (tako je još od devedesetih, skoro ništa se nije promenilo, i dalje u potpunoj službi vlasti u ulozi propagandne mašinerije koja manipuliše, iskrivljuje činjenice i ne libi se da laže). Studenti Fakulteta dramskih umetnosti (FDU) su pozvali na bojkot RTS-a, i krenuli da pripremaju svoje **informativne emisije**, koje su prava mala remek-dela. U martu su studenti napravili akciju iznenađenja i nenajavljeno u sred noći blokirali zgradu RTS, držeći je u blokadi 22 sata. Ponovili su ovo iznenađenje 14. aprila i održali blokadu čitavih 14 dana. Tada su blokirane obe glavne zgrade RTS-a u Beogradu (u Takovskoj i na Košutnjaku), a u Novom Sadu zgrada Radio televizije Vojvodine. Zahtev je bio da se raspiše novi konkurs za Savet Regulatornog tela za elektronske medije. Ovaj zahtev je nakon dve nedelje ispunjen, međutim, pokazaće se posle, vlasti su nastavile da igraju po svojim „pravilima“. Jer ovde zakoni za njih ne važe.

Iako je glavni cilj studentske borbe bio funkcionisanje institucija, bez obzira ko je na vlasti, i oni su shvatili da je to nemoguće sa ovakvim režimom. Realno, režim je okupirao i temeljno ruinirao skoro sve državne institucije pretvorivši ih u agencije za sprovođenje interesa stranke. Krajem maja studenti zvanično traže raspisivanje vanrednih izbora. Ideja je da oforme svoju listu na kojoj bi bili ljudi od njihovog posebnog poverenja, da nova vlada ima ograničen kratak rok trajanja i da joj ciljevi budu ispunjenje studentskih zahteva i stvaranje uslova za poštene izbore koje je nemoguće pokrasti.

Novi Pazar je svijet

„Dunpovci“, studenti Državnog Univerziteta u Novom Pazaru (DUNP), zaslužuju posebnu sekciju ovog teksta. Nigde nije bilo lako proglasiti i održati blokadu, ali to je posebno teško bilo u Novom Pazaru. Ovaj grad se nalazi u Sandžaku, regiji u kojoj živi etnički mešovito stanovništvo, uglavnom Bošnjaci i Srbi, a gde su tokom devedesetih postojale velike tenzije pod uticajem rata u Bosni i Hercegovini. Sramotno, uobičajilo se poslednjih godina da na pravoslavni Božić huligani pale baklje i pevaju nacionalističke pesme kojima se širi mržnja (npr. „Božić je, pucaj u džamije“). Policija bi uspela po nekoga da identifikuje ili uhapsi, međutim ta praksa se nastavlja. Ljudi su predugo zastrašeni i pod pretnjom. U takvim okolnostima, većina ljudi čuti, gleda

svoja posla i slabo iskazuje podršku bilo kakvim društvenim dešavanjima. I zato su studenti DUNP-a pravi heroji što su uspjeli da organizuju blokadu Univerziteta i održe je mesecima, solidarišući se sa studentima iz drugih gradova Srbije. Kao i studenti drugih univerziteta u Srbiji, bili su redovni na velikim zajedničkim akcijama. Kad u Beogradu na višednevnoj blokadi RTS-a vidite studente-redare sa oznakama DUNP-a, ne može da vam ne zaigra srce.⁷ Po društvenim mrežama su oduševljenje izazivale fotografije studenkinja sa hidžabima u redarskim prslucima, a posebno fotografije studenta sa fesom i studenta sa šajkačom koji zajedno nose transparent.

Organizujući veliki niški skup koji je bio u vreme Ramazana, studenti iz Niša su se dobro informisali o muslimanskim običajima koji im do tada nisu bili poznati, pa su novopazarskim studentima obezbedili iftar i prostor za molitvu. Nekoliko nedelja kasnije, kada su DUNP-ovci organizovali veliki skup u Novom Pazaru i pozvali sve da dođu, za goste koji poste pravoslavni uskršnji post obezbedili su posne mantije (novopazarski specijalitet).

Ova međusobna saradnja, poštovanje i uvažavanje dale su neprocenljiv doprinos izgradnji mira i pomirenju, iako to studentima nije bio glavni cilj, već prateći efekat. To šta su postigli, najbolje je opisao jedan stariji čovek pored čije radnje smo prošli kad smo krajem februara otišli da podržimo Dunpovce u celodnevnom protestu, a koji je insistirao da nas posluži kao novopazarske goste kafom i kolačima, bez obzira što nismo studenti: „Znate, mi Bošnjaci u Novom Pazaru se prvi put osećamo kao da je Srbija naša država i da smo mi njeni ravnopravni građani.“ (Nismo mu rekli da se i mi isto osećamo.) Samo da su ovo napravili i ništa drugo, golemo je.

Empatija u regionu

Bila je dirljiva i podrška koju je studentima u Srbiji iskazalo na desetine studenata u Banjaluci, Zagrebu, Rijeci, Podgorici, Ljubljani, Sarajevu, Skoplju. U Ljubljani su se ljudi okupili ispred Ambasade Srbije na poziv Akademije za pozorište, radio, film i televiziju koji su se solidarisali sa kolegama napadnutim ispred FDU. U Zagrebu na skupu podrške ispred Filozofskog fakulteta studenti su nosili transparent: „Jedan svet, jedna borba. Akademska solidarnost“. Studenti Filozofskog fakulteta u Rijeci podsetili su da je pre 15 godina njihov fakultet bio u blokadi i da su tada dobili podršku od kolega iz Srbije i objavili: „Tada su studenti/ce iz Srbije stajali uz nas, a sada i mi stojimo uz njih.“ Studentska platforma u Makedoniji „Studentarija“ objavila je da u ovo vreme borbe, stoje rame uz rame sa studentima u Srbiji u njihovoj potrazi za pravdom i bezbednošću.

⁷ A i kada čujete govor koji je pred blokiranim RTS-om održao jedan od ratnih veterana: <https://www.instagram.com/p/DloCoeLAm4-/>

Студенти који су трčали штаfetни maraton do Brisela, bili su jako srdačno dočekani i u [Hrvatskoj](#) i u Sloveniji kroz koje ih je put nanosio.

Važni su bili i gestovi empatije sa građanima u regionu. U decembru 2024. godine je Zagreb bio u žalosti kada je u jednoj osnovnoj školi ubijen sedmogodišnji dečak. Studenti su izjavljivali saučešće na društvenim mrežama i produžili su blokadu kako bi održali minut ćutnje i za stradalog dečaka. Prvog januara ove godine dogodio se strašan masakr na Cetinju, u Crnoj Gori, kada je jedan građanin ubio trinaestoro ljudi među kojima je bilo i dvoje dece. Studenti su produžili blokadu kako bi održali po minut ćutnje za svakog od stradalih.

Nekoliko sati nakon što je vlast u Srbiji nad svojim građanima vežbala upotrebu „zvuchnog topa“, u Kočanima, u Severnoj Makedoniji, u požaru u jednoj diskoteci stradalo je preko 60 osoba, uglavnom mladih. Još jedna tragedija zbog korupcije. Tim povodom studenti su jednu od svojih blokada organizovali ispred Ambasade Republike Makedonije polažući cveće, paleći sveće i stojeći u tišini 75 minuta – zajedno za novosadske i kočanske žrtve.

Potezi režima

Srpski režim, onakav bahat kakav je, nije imao pametan odgovor na sveopšti ustanak, pa je pokušavao svašta osim da ispuni studentske zahteve. Bez trunke stida više puta su po svojim medijima izjavljivali da su ih sve ispunili.

Nemoguć je zadatak nabrojati sva nepočinstva režima. Hapsili su i zatvarali studente i aktiviste, pokušavajući da zastraše ljude, ali i da mapiraju i onesposobe lidere. Nije im išlo na ruku to što [lidera nema](#), što su studenti nebrojeno puta napominjali: nemaju lidera, organizovani su u plenumu gde putem direktne demokratije donose odluke. Zatim, slali su batinaše na mirne proteste i blokade. Do ovolikog ustanka ne bi ni došlo da se nisu drznuli da napadnu studente FDU u novembru. Primetno je da je policija najbrutalnije postupala u Novom Sadu.

Blagonaklono su gledali na pokušaje gaženja ljudi automobilima na protestima i blokadama, da ne kažemo da su ih podstrekivali⁸, pa su incidenti postali učestali. Najpoznatiji su slučajevi gaženja dve studentkinje:

⁸ Na primer, predsednik države je povodom jednog od prvih gaženja demonstranta na svojoj konferenciji za štampu izgovorio: „Kaže neko mu je skočio na haubu zato što je čovek hteo da prođe. Pa, kaže, da uhapsimo možda čoveka koji vozi automobil. Kako, bre, da uhapsite čoveka koji nije prekršio zakon? On čovek išao svojim putem. Je l' ste vi svi pri svesti, bre? Umijte se ledenom vodom, uzmite negde, ima hladne vode koliko hoćete. Ti si stao nekome na put, rekao mu ja sam bog i batina u ovoj zemlji, ne dam ti da prođeš. I čovek prođe. I ti mu skačeš po automobilu i ti kažeš uhapsite tog što je vozio automobil. Je l' ste vi normalni, bre? U kojoj zemlji to ima? Jeste li čisti svi zajedno?“

- 16. januara u Beogradu u Ruzveltovoj ulici višestruko osuđivani vozač Marko Pavlović je u punoj brzini na trotoaru oborio studentkinju Sonju na haubu, vozio je nekoliko metara, nakon čega je pala na beton, a on pobeo. Protiv vozača se vodi postupak, a izjasnio se da nije kriv.
- 24. januara na Novom Beogradu tokom protesta, Milica Stojanović je svojim automobilom pokušala da pregazi nekoliko osoba. Tom prilikom je teže povređena redarka, studentkinja Kristina Vasiljević. Nekoliko meseci kasnije predsednik države je pomilovao optuženu počiniteljku.

Kada smo kod nasilja nad studentima, ne smemo preskočiti noć između 27. i 28. januara kada su batinaši istrčali iz prostorija SNS u Novom Sadu i pretukli studente koji su u blizini lepili nalepnice. Tada je studentkinji Ani bejzbol palicom slomljena vilica. Ovaj incident je doveo do pada Vlade. Pod pritiskom javnosti režim je morao da prikaže da nešto radi, ali ova promena je bila samo kozmetičke prirode. Batinaše je predsednik tokom leta pomilovao, zatrebaće mu opet. Zanimljivo je i to da se za jednog od njih, Marka Tošina, ispostavilo da je lice sa poternice koje je u septembru 2023. godine u Kraljevu, zajedno sa grupom polaznika policijske škole, napalo Predraga Voštinića, aktivistu Lokalnog fronta i od tada se navodno nije znalo gde se nalazi.

Jedno vreme režim je dosledno deportovao strane državljane, a s posebnim uživanjem građane Republike Hrvatske koji nemaju nikakve veze sa protestima, osim što možda blagonaklono gledaju na njih. Najpoznatije su deportacije umetnika, [Jaroslava Bulavina](#) koji je snimao studentske i građanske proteste i [Davida Martela](#), italijanskog pijaniste koji biciklom prevozi svoj klavir i svira po svetskim trgovima za slobodu, a koji je svirao i na protestu u Nišu.

Po režimskim tabloidnim medijima, sasvim je uobičajeno targetiranje studenata, imenom i prezimenom. Iznose se lični podaci, laži i pretnje koji se mogu razumeti kao pozivi na linč. RTS je studente i one koji ih podržavaju prozvao pripadnicima Hamasa. A uobičajeno je postalo da ih se naziva ustašama, stranim plaćenicima, izdajnicima, neprijateljima države, teroristima, nacistima i nasilnicima. Uhapšeni aktivisti su optuživani za rušenje ustavnog poretka. Brojne porodice studenata su u nezavidnom položaju jer im se dele otkazi ili im se pretilo. Prosvetni radnici koji su osvetlali obraz svojoj profesiji i obustavili nastavu u znak podrške studentima i zbog nasilja nad mladima, neki od njih su mesecima bili u obustavi, proganjani su i kažnjavani. Mnogi su ostali bez primanja jer je režim nezakonito odlučio da im uskrati zarade⁹, a neki od njih su otpušteni.

⁹ Kao odgovor na ovu nepravdu, IT zajednica Srbije je uspostavila Mrežu solidarnosti, inicijativu za direktnu finansijsku podršku nastavnicima. Svako je mogao da se prijavi kao donator i da donira koliko može. Zaposleni u školama koje su pod pritiskom dostavljali su detalje za uplate onima kojima je uskraćena zarada, označavajući prioritete.

Otpuštanja još uvek traju. Dešava se da mala preduzeća, lokali, koji su na neki način pružili podršku studentima, bivaju demolirani ili se suočavaju s drugim vidovima pritiska.

Onima koji ne poznaju dobro srpske prilike, važno je napomenuti da je osoba koja se za sve pita suprotno ustavu i zakonima, trenutni predsednik Srbije, ista osoba koja je bila Šešeljev¹⁰ učenik i pomoćnik i ista osoba koja je bila Miloševićev ministar informisanja u vreme kada je državna bezbednost ubijala nezavisne novinare.

U danima pred veliki skup u Beogradu 15. marta, režim je pretvorio Pionirski park, koji se nalazi između Skupštine Srbije, Predsedništva i gradske skupštine, u šatorsko naselje, tzv. Čacilend. Tu su, navodno, naselili studente koji žele da uče i koji kao protestuju jer su im fakulteti blokirani. U doba društvenih mreža, naseljenici su dosta brzo identifikovani, pa se saznalo da se tamo možda mogu naći dva i po studenta, a da se za ostale ne može garantovati da su ikada nogom kročili na neki fakultet. Isto tako, saznalo se i kako se možete prijaviti da za sitnu dnevnicu postanete jedan od naseljenika. Prelako smo došli do zaključka da ovo naselje služi samo za propagandne svrhe, da predsednik može svojim gledaocima pred malim ekranima da pokaže da ima mnogo onih koji ga još uvek podržavaju. Svakodnevno je ispred Čacilenda bila gužva koju su pravili građani radoznali da vide ovaj novi oblik zoološkog vrta, dobacivali su im kokice i čips, ili ih u gluvo doba budili trubom. A onda se šatorsko naselje transformisalo u bunker ograđen traktorima, kao barikadama, sa hrpom do zuba naoružanih ljudi koji više nisu izgledali kao oni sirotani što izigravaju studente za malu nadoknadu, već kao da su paravojna grupa sveže odbegla iz zatvora. Koje čuva policija. Od građana. Kasno smo shvatili da je to predsednikova poslednja odbrana od svojih građana koji će doći tu na protest 15. marta. Po prethodno najavljenom planu, u toku protesta, kad su počele provokacije falangi, studenti su evakuisali demonstrante u bezbednije kvartove.

Među nekoliko stotina hiljada prisutnih ljudi sigurno je bilo onih spremnih da se rado pobiju sa ovim falangama, ali nije bilo dovoljno onih koji bi pregazili apele studenata da je to miran protest i da nikakvo nasilje ne dolazi u obzir. Pošto mu je propao plan da izazove nasilje velikih razmera, režim je odlučio da u vreme dok su ove hiljade građana odavale poštu u vidu 15 minuta tišine, isproba svoj „zvučni top“, oružje koje služi za izazivanje panike. Uprkos brojnim snimcima trenutka po društvenim mrežama, uprkos svedočenjima hiljada građana, uprkos nebrojeno mnogo onih koji su se javljali dežurnim službama zbog zdravstvenih tegoba, režim je tvrdio da je to sve laž, da Srbija i nema takvo oružje i da će se onom ko bude pominjao zvučni top suditi za izazivanje panike.

Studenti su od početka pozivali ostale slojeve društva da se pridruže borbi, međutim, osim prosvetnih radnika koji su stali uz njih, slabo ko je bio spreman na toliku žrtvu. Nekoliko poziva na generalni štrajk završilo se velikim odzivom, ali na jedan dan. Advokatska komora je bila u dužem štrajku, pozorišta su obustavila rad na nedelju dana, kao i druge ustanove kulture, svoje proteste su organizovali i radnici i penzioneri. Ali, i dalje su glavna snaga, motor i mozak ustanka bili studenti.

Razjareni režim preti i grize, najavljuje ukidanje državnih fakulteta (njima su dovoljne samo one visokoškolske ustanove koje im za nadoknadu ili uslugu mogu izdati diplome), za ministra prosvete postavlja osobu koju je kao profesora više studentkinja prijavilo za seksualno uznemiravanje. Pritisak na fakultete i škole je ogroman, polako počinju sa radom.

Krajem juna, na još jednom ogromnom skupu u Beogradu, studenti su dali „zeleno svetlo“, pozivajući građane i zborove da preuzmu stvar u svoje ruke. Da li zbog nestrpljenja jednog dela okupljenih ljudi, nestrpljenja režima, ili ubačenih elemenata, to je bio prvi ogroman skup gde je policija pokazala izrazitu brutalnost. Leto je bilo ispunjeno slikama policijske brutalnosti, ovde i onde. Zborovi su organizovali akcije širom Srbije, a režim je vozao policiju u punoj spremi na četrdesetak letnjih stepeni iz mesta u mesto. Negde bi policija premlatila građane, negde bi je građani potisnuli ili oterali.

Poslednjih dana javnost potresaju dve priče. Jedna je priča studentkinje Nikoline koja je pretrpela psihičko, fizičko i seksualno nasilje od policije, a koja je vanredno hrabra da o tome javno govori. Zajedno sa nekoliko studenata i slučajnih prolaznika bila je privedena u garažu unutar zgrade Vlade Srbije, gde ju je Marko Kričak, komandant Jedinice za obezbeđenje posebnih ličnosti i objekata, šamarao, udario joj glavu o zid i pretio je da će da je siluje pred svima. Nikolina je podnela krivičnu prijavu protiv njega. I Nikolinin kolega je podneo prijavu protiv policajca koji mu je pretio da će ga upucati u glavu. Druga priča je o studentu Bogdanu, koji je u pritvoru od sredine avgusta, a koga su u septembru na sahranu oca doveli vezanog lancima.

¹⁰ Vojislav Šešelj, osnivač Srpske radikalne stranke, osuđenik pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) za zločine protiv čovečnosti i ratne zločine tokom ratova u BiH i Hrvatskoj.

Policijska brutalnost je uglavnom dobro dokumentovana. Ostaje nam da se nadamo da će ih sve stići pravda.

Dok se jedan deo Srbije okupio u Kragujevcu na Sretenje, predsednik je pokušao da organizuje kontramiting u Sremskoj Mitrovici, da pokaže koliko tek on ima pristalica. Ovo je pokušavao u nekoliko navrata, ali nije uspevao da namakne dovoljno i pored čuvenih dnevnica. Tom prilikom u Sremskoj Mitrovici izjavio je da će u celom svetu uništiti one koji pokušavaju da organizuju obojenu revoluciju i najavio svoj udžbenik kako je pobedio obojenu revoluciju koji će biti najčitaniji u, isto tako, celom svetu. Niti se radi o obojenoj revoluciji, niti od udžbenika ima traga. Pobedio nije, niti će.

Gde smo sada?

Čekamo izbore za koje znamo da ih režim neće raspisati dok god ne bude siguran da je izborni inženjering obezbedio njihovu pobjedu.

Čekamo i Evropu, a znamo da ne želi da nam pomogne, jer su prilično tiho prihvatili sasvim neregularne izbore prethodnih godina. Jasno nam je da se Evropa ponaša kao komšija koji čuje krike porodičnog nasilja u stanu do sebe i ne preduzima ništa. Pravi se mrtva iz nekih svojih razloga i interesa. Čast izuzecima. Ali dobar deo nas se i dalje nada.

Čekamo da režim popuca iznutra i uruši se. Na ivici je.

Septembar 2025. godine

